

ÇOCUĞUN ALGILADIĞI EVLİLİK ÇATIŞMASI ve DAVRANIŞ SORUNLARI

Ar. Gör. Esra GÜVEN*/ Prof. Dr. Gülşen ERDEN**

Öz

Çocukların anne babaları arasında yaşanan çatışmalara verdikleri anlamın ya da başka bir deyişle evlilik çatışmaları ile ilgili algı ve yorumlarının; evlilik çatışması ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkiyi oluşturan temel mekanizma olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmanın amacı çocuğun algıladığı evlilik çatışmasının, çocuklarda davranış sorunları gelişimine katkısının incelenmesidir. Nicel yöntemlerin kullanıldığı bu araştırmanın örneklemini gönüllü 266 çocuk ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. Araştırma verileri çocuğa ve annesine uygulanan iki farklı ölçek ile toplanmıştır. Analiz sonuçları çocukların evlilik çatışmalarını çok sık ve yoğun algılaması, ailenin bütünlüğüne ilişkin tehdit olarak yorumlaması ve bu çatışmalardan kendini sorumlu tutmasının karşı gelme sorunları başta olmak üzere birçok davranış sorunu için risk faktörü oluşturduğuna dikkat çekmektedir. Evlilik çatışmalarının, çocuğun duygusal ve davranışsal sorunlarına olası etkilerinin açıklandığı anne baba eğitim programlarının düzenlenmesi bilinçli anne babalığın yaygınlaşmasına katkıda bulunarak çocuğun davranış sorunlarını önleme ve müdahalede destekleyici ve koruyucu işlev taşıyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuğun algıladığı evlilik çatışması, anne baba çatışması, davranış sorunları

* Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü. esra.guven@gmail.com

** Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü. erden.gulsen@gmail.com

Gönderim Tarihi: 13.11.2013. Kabul Tarihi: 24.08.2014

CHILD'S MARITAL CONFLICT PERCEPTIONS AND BEHAVIOURAL PROBLEMS**Abstract**

It is emphasized that children's marital conflict perceptions are basic mechanism constituting relation between parental conflict and children's behaviour problems. Aim of this study is to examine contribution of children's marital conflict perceptions to development of children's behaviour problems. Sample of the study is formed by 266 volunteer children and mothers of those children. Data of the study was collected from two questionnaire performed by the children and their mothers. Analysis findings indicate that children perceiving marital conflicts as extreme and intense, interpreting those as a threat for entirety of family and self-blaming about those conflicts constitute risk factors for children's behaviour problems dominated by oppositional defiant problems. By arranging parent training programs with explanations about potential impacts of marital conflict to children's emotional and behavioural problems it can carry supportive and protective function on prevention and intervention of children's behavioural problems by contributing to prevalence of conscious parenting.

Keywords: *Child's marital conflict perceptions, Parental conflict, Behavioural problems*

1.GİRİŞ**1.1 Çocuğun Algıladığı Evlilik Çatışması**

Anne baba ilişkisinde çatışma, evlilik ve aile sisteminin kaçınılmaz bir parçasıdır. Söz konusu çatışmalar bazen önemli ve gerekli konulara çözüm arayışından doğuyor olabilir. Bu bağlamda çocuğun algıladığı evlilik çatışması; anne baba arasındaki iletişim sorunları ya da evlilik çatışmasının çocuğun gözünden nasıl görüldüğü ya da çocuğun anne babasının ilişkisine dair algısı olarak tanımlanabilir. Grych ve Fincham (1990) çocuğun algıladığı evlilik çatışmasını üç temele dayandırarak tanımlar. Bunlar; tehdit, başa çıkma ve suçlamadır. Başka bir deyişle çocuğun evlilik çatışması algısı, "Anlaşmazlık beni nasıl etkileyecek? (Tehdit)", "Çatışma ile ilgili ne yapabilirim? (Başa çıkma)" ve "Çatışmanın sorumlusu kim? (Suçlama)" olmak üzere üç temel soru ile oluşur (Grych ve Fincham, 1990). Evlilik çatışmaları yapıcı ve yıkıcı olmak üzere iki gruba ayrılır. Anne babaların çatışmayı sorun çözme, destek, sözel ve fiziksel şefkat gibi olumlu yollarla sürdürdüğü çatışmalar yapıcı, saldırgan, öfkeli, fiziksel ve sözel saldırganlık, tehdit gibi olumsuz yollarla süren çatışmalar ise yıkıcı olarak tanımlanmaktadır.

Evlilik çatışmasının sık ve yıkıcı yaşandığı ailelerde çocukların uyum ve davranış sorunları gösterme riskinin arttığı belirtilmektedir (Davies ve Lindsay, 2004; Grych ve Finchman, 1990; McCoy, Davies ve Cummings, 2009; Oh, Lee ve Park, 2011; Shelton ve Harold, 2007). Evlilik çatışması ile çocuğun davranış ve uyum sorunları arasındaki ilişki, çatışmanın sıklığı ve şiddetinden etkilenmekte ve çatışmanın şiddetinin, sıklığından daha etkili olduğu belirtilmektedir. Grych ve Finchman'a (1993) göre sık ama

düşük şiddetteki evlilik çatışmaları çocuğun davranış ve uyum sorunları ile bağlantılı değildir. Yani evlilik çatışmaları düşmanlık ve fiziksel saldırganlık içerdiği zaman (şiddet artınca) çocukları etkilemektedir. Oh, Lee ve Park (2011) tarafından yapılan derleme çalışmasında ise özellikle öfke ve düşmanlığın birlikte olduğu evlilik çatışmalarının çocuklarda yoğun suçluluk duygularına yol açtığından söz edilmektedir. Ayrıca böyle çatışmalar çatışmanın büyüüp daha da kötü bir hal alacağı ve çocuğun kendisini de içine çekeceği konusunda korkulara da sebep olmaktadır. Bunlara ek olarak Sakız (2011) çocukların anne-baba çatışmasından algıladıkları çatışma özellikleri (sıklık, yoğunluk, tehdit) ile uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracı rol oynadığından söz etmektedir. Buna göre; çocuklar evlilik çatışmasına maruz kaldıklarında güvende olmadıklarına dair endişe duymakta ve yaşanan bu yoğun duygulardan kaçınmak için bir yol bulmaya çalışmaktadırlar. Bu örüntü kısa vadede olumlu etki yaratırken, uzun vadede çocukların uyum problemleri geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır. Shelton ve Harold (2007) yaptıkları bir çalışmada evlilik çatışmaları ve çatışma esnasında dışa vurduğu olumsuz duyguların çocuklarda düşük özsaygı, kaygı- depresyon ve saldırganlıkla ilişkili olduğundan söz edilmektedir. Aynı çalışma, aile içi ilişkilerde dışa vurulan olumsuz duyguların, evlilik çatışması ve çocuğun kaygı- depresyon, düşük özsaygı, saldırganlık gibi sorunları arasındaki ilişkide aracılık ettiğine vurgu yapmaktadır.

Evlilik çatışmasının çocuğun uyum ve davranış sorunları ile ilişkisini inceleyen çalışmalar pozitif yönlü bir ilişkiye işaret etmektedir (Apple, Davies ve Cummings, 2008; Clarck ve Phares, 2004; Davies ve Cummings, 1994; Davies ve Lindsay, 2004; Dokur, 2003; Grych, 1998; Grych ve Finchman, 1990; Koss, George, Bergman, Cummings, Davies ve Cicchetti, 2011; McCoy, Davies ve Cummings, 2009; Oh, Lee ve Park, 2011; Peksaygılı, 2005; Sakız, 2011; Shelton ve Harold, 2007). Söz konusu çalışmaların büyük bir kısmı, bu ilişkide çocukların aile ilişkisine verdiği anlamın, başka bir deyişle çocuğun evlilik çatışması ile ilgili içsel temsillerinin belirleyici olduğuna vurgu yapmaktadır (Apple, Davies ve Cummings, 2008; Davies ve Cummings, 1994; Sakız, 2011; Shelton ve Harold, 2007).

1.2 Çocuklarda Davranış Sorunları

Çocuklarda davranış sorunları, en genel tanımı ile bireyin gözlenebilen ya da ölçülebilen davranışlarında meydana gelen uyum sorunlarıdır. Çocuklarda davranış sorunları, yaşına uygun değer ve kurallara uyumsuzluk, başkalarının haklarını hiçe sayma ve çığneme, anne babayla sağlıksız ve uyumsuz ilişkiler, okuldan atılma, düşük akademik performans, kabadayılık ve şiddet davranışı gibi sorunlarla örneklendirilebilir. Sözü edilen davranış sorunlarının şiddeti arttıkça davranım bozukluğu riski artmaktadır. Başkalarının temel haklarının çığnemesi, yaşa uygun değer ve kuralların sürekli ve yineleyici bir biçimde saldırıya uğratılması ile karakterize bir bozukluk olan "Dav-

ranım Bozukluğu”, “Yıkıcı Davranış Bozuklukları” çatısı altında ele alınmaktadır. Suça eğilim, erken yaşlarda madde kullanımı, ergen dönemde gebelik gibi çocuğu, ailesini ve toplumu önemli derecede etkileyen durumları da beraberinde getirebilir (Ercan, 2008). Davranım bozukluğu olan çocuk ve gençlerde; insanlara ve hayvanlara yönelik saldırgan davranışlar, güvenliği tehdit, hırsızlık ve kuralların ciddi biçimde ihlali gibi davranış sorunları vardır (Yalom, 2008). Meere'e (2008) göre dürtüsel davranış biçimi de çocuklarda yıkıcı davranım bozukluğu karakteristiğidir. Bu çeşit davranış örüntüsünün en keskin formu yetişkinlerde “ Anti-sosyal Kişilik Bozukluğu” olarak adlandırılmaktadır. Davranım bozukluğu sıklığı son yıllarda artan bir grafik çizmektedir (Özbaran ve Aydın, 2007). Abalı, Onur, Gürkan, Çelik ve Tüzün' ün (2006) ilköğretim çağı çocuklarında davranım bozukluğu belirtilerinin sıklığını incelediği bir çalışmada yazınla tutarlı olarak şiddetli davranış sorunlarının erkeklerde kızlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Doğan, Kelleci, Sabancıoğulları ve Aydın'ın 2008'de yaptıkları bir çalışmaya göre davranış sorunları erkeklerde kızlardan daha yüksek gözlenmektedir. Savi (2008) kızların daha fazla anksiyete-depresyon; erkeklerinse sosyal sorunlar, yıkıcı davranışlar ve dışsallaştırılmış sorunlar yaşadığını belirtmektedir.

Davranım bozukluğu belirtilerinden daha düşük şiddette seyreden ve özgül belirtiler olarak da karşımıza çıkabilen diğer davranış sorunları; dikkat eksikliği, hiperaktivite, dürtüsellik, karşı olma- karşı gelme ve benzeridir.

Dikkat eksikliği; uzun süre dikkatini verememe ve odaklanma sorunları olarak tanımlanabilir (APA, 2000).

Hiperaktivite; yerinde duramama, oturmasının beklendiği sınıf gibi ortamlarda oturduğu yerden sık sık kalkma, uygun olmayan yerlerde sıklıkla koşma, tırmanma, sessiz oyunlarda zorlanma, “motor takmış gibi” hareket etme, çok konuşma gibi davranışlarla örneklendirilebilir (APA, 2000).

Dürtüsellik; fiziksel olarak tehlikeli olabilecek davranışlarda bulunma, sıra bekleyememe, konuşmaması gereken durumlarda konuşma, oyun bozma gibi davranışlarla tanımlanmaktadır (APA, 2000).

Karşı olma-Karşı gelme; sıklıkla huysuzlanma, büyüklerle tartışmaya girme, kuralları reddetme, başkalarını isteyerek kızdırma, kendi yaramazlıkları için başkalarını suçlama, alınganlık, kızgınlık, kincilik ve intikamcılık gibi davranışları içerir (APA,2000).

Davranış sorunlarının oluşma nedenleri arasında hem çocuğa hem de psikososyal çevresine ilişkin birçok etken ele alınmaktadır. Söz konusu etkenleri kabaca; biyolojik, psikolojik (işlevsel), psikososyal, koruyucu ana başlıkları altında toplayabiliriz.

Şiddetli davranış sorunları gözlenen çocuklarda aile bireyleri arasında benzer sorunların varlığı, kız çocuklarına göre erkek çocukları arasında daha fazla yaygınlık gözlenmesi ve ikiz çalışmaları ile desteklenen genetik etkinin var olması *biyolojik etkenler* arasında yer almaktadır (Ercan, 2008; Kılıç ve Şener, 2005; Özbaran ve Aydın, 2007; Öztürk ve Uluşahin, 2008). *Psikolojik (İşlevsel) risk etkenleri* ise düşük okul başarısı, tepkisel mizaç, duygusal ve sosyal açıdan tutuk (künt) kişilik özellikleri, çocuğun bağlanma sorunları olarak ele alınabilir (Özbaran ve Aydın, 2007; Shabat, Lyons ve Martinovich, 2008). Ana- babalık becerileri, anne baba evlilik ilişkisi ve çatışmaları, akrana ilişkilerinde sorunlar, sosyoekonomik durum, baş etme becerileri, şiddet içerikli davranışa doğrudan ya da dolaylı maruz kalma davranış sorunları gelişiminde *psikososyal etkenleri* oluşturur (Abalı ve ark, 2006; Kılıç ve Şener, 2005; Özbey, 2010; Saritaş, 2006; Savi, 2008; Tabak, 2007; Tahiroğlu, Bahalı, Avcı, Seyidoğlu ve Uzel, 2009; Visser, Singer, Van Geert ve Kunnen, 2009; Yılmaz, 2009). Saritaş (2006) çocukların davranış sorunları göstermesinde, ailelerin çocuklara gösterdikleri tutum ve davranışların, aile içi ilişkilerin, ailenin sosyal çevreyle olan ilişkilerinin ve ailenin ekonomik sorunlarının etkili olduğundan söz etmiştir. Özbey'e (2010) göre ise eşler arası sorunlar ve bu sorunların boyutları, boşanma, anne baba tutumları ve anne babanın çocukla iletişim biçimi çocuklardaki sorun davranışların boyutunu belirleyebilmektedir. Benzer şekilde Yılmaz'ın (2009) çalışması da geçimsiz evliliklerin çocuklarda gözlenen davranış sorunları ile ilişkili olduğuna vurgu yapmaktadır. Öte yandan, pek çok çocuk, güçlü risk etkeni olarak tanımlanan bu özellikleri taşımasına rağmen davranış sorunları ya da davranım bozukluğu göstermemektedir. Bu durum koruyucu özelliklere bağlanmaktadır. Bunlar, yüksek IQ, yüksek otonom uyarım, sakin mizaç, olumlu ebeveyn becerileri, güçlü sosyal ağ vb. özelliklerdir. Koruyucu etkenlerden bazıları, belirli risk etkenlerini dengelemesinden de anlaşılabilir. Mesela en az bir ebeveyn ya da yetişkinle olumlu ve işlevsel bir ilişkiye sahip olmak, sapkın bir ebeveyni ya da diğer olumsuz etkileri telafi eder bir koruyucu işlev görebilir. Özetle; çocukların davranış sorunlarına katkısı olduğu düşünülen biyolojik, psikolojik ve psikososyal etkenlerin yanında, bazı koruyucu özelliklerden de söz edilmektedir. Örneğin; anne babaların evlilik ilişkilerindeki geçimsizlik ve yıkıcı çatışmaların sık yaşanıyor olması gibi psikososyal özellikler çocukların davranış sorunlarında risk etkeni iken; yapıcı, evlilik çatışmaları ve eşler arasındaki uyumlu ilişkiler koruyucu işlev taşımaktadır.

1.3 Çocuğun Algıladığı Evlilik Çatışması ile Davranış Sorunları Arasındaki İlişkiler

Önceki alt başlıklarda da belirtildiği gibi evlilik çatışmasına maruz kalan çocuğun, çatışmayı şiddetli, tehditkâr algılaması ve çatışmalardan kendini sorumlu tutması, başka bir deyişle kendini suçlama algısı arttıkça davranış sorunlarının da arttığına vurgu yapılmaktadır. Nicolas, Klump ve Burt (2012) çocuğun algıladığı evlilik çatışmasında

tehdit arttıkça içselleştirme sorunlarının (kaygı, depresyon, içe kapanıklık vb.), kendini suçlama arttıkça ise dışsallaştırma sorunlarının (saldırganlık, hiperaktivite vb.) artış gösterdiğine işaret etmektedir. Bir başka çalışmaya göre yıkıcı evlilik çatışmasına kendilerini de dâhil hisseden ve/veya kendini suçlayan çocukların davranış sorunları geliştirme riskinin arttığından söz edilmektedir (Ablow, Measelle, Cowan ve Cowan, 2009). Benzer şekilde Pendry, Carr, Papp ve Antles (2013) de çocukların dâhil olduğu evlilik çatışmalarının, çocukların dışarıda kaldığı evlilik çatışmalarına göre çocukların davranış sorunları geliştirme açısından daha riskli olduğunu belirtmektedir. Larrosa, Escudero ve Cummings'e (2009) göre çocukların tehdit algı düzeyine göre evlilik çatışmasına dâhil olmaktan etkilenme biçimleri de değişmektedir. Başka bir deyişle az tehdit algıladıkları evlilik çatışmasına dâhil olan çocuklar yapıcı çatışma deneyimi kazanırken, çok tehdit algıladıkları evlilik çatışmasına maruz kalan çocukların ise yıkıcı çatışma deneyimledikleri ve davranış sorunları geliştirme riskinin arttığından söz edilmektedir. İlgili yazında çocuğun evlilik çatışması algısının özellikle çatışmaların nasıl çözümlendiğinden etkilendiği, dolayısıyla anne babaların çatışmaları çözümlendirme biçimlerinin de çocuğun davranış sorunları ile yakından ilgili olduğundan söz edilmektedir. Feldman ve Masalha (2010) uzlaşmayla ilgilenmeyen ve saldırganca çözümlenen evlilik çatışmalarının çocuğun saldırgan davranışları ile pozitif, empati içeren ve uzlaşmayla sonuçlanan evlilik çatışmalarının ise çocuğun saldırgan davranışları ile negatif yönde ilişkili olduğunu belirtmektedir. Çocuğun evlilik çatışması ile ilgili algısını etkileyen bir diğer faktörün de aile uyumu ve bütünlüğü olduğundan söz eden çalışmalar bulunmaktadır. Bu bağlamda Lindahl ve Malik (2011) yaptıkları çalışmada uyum puanları yüksek ailelerin çocuklarında çatışma niteliği nasıl olursa olsun tehdit ve kendini suçlama puanlarının farklılaşmadığı, bununla birlikte uyum puanları düşük ailelerin çocuklarında ise özellikle saldırgan çatışmalı ailelerin çocuklarında tehdit ve kendini suçlama puanlarının yükseldiğine vurgu yapmaktadır.

Özetle evlilik çatışmalarına maruz kalan çocukların, çatışmaları anlamlandırma biçimleri birçok faktörden etkilenmekle birlikte davranış sorunları geliştirme ya da var olan davranış sorunları şiddetini artırma açısından risk faktörü olarak ele alınmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı anne babaların evlilik ilişkilerindeki çatışmalara çocuğun yüklediği anlamların, başka bir deyişle çocuğun algıladığı evlilik çatışmasının davranış sorunları gelişimine katkısının incelenmesidir. Bu bağlamda sıralanan sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Çocukların evlilik çatışması ile ilgili algıları çocuğun cinsiyetine göre değişmekte midir?

- 2) Çocukların davranış sorunları şiddeti ya da düzeyi çocuğun cinsiyetine göre değişmekte midir?
- 3) Çocukların evlilik çatışmasına dair algıları ile davranış sorunları arasında ilişki var mıdır?
- 4) Çocukların evlilik çatışmasına dair algıları davranış sorunlarını yordamakta mıdır? Yorduyorsa varyansın ne kadarını açıklamaktadır?

3. YÖNTEM

3.1 Örneklem

Nicel yöntemlerin kullanıldığı bu araştırmanın örneklemini Hatay ili sınırları içerisinde çeşitli sosyoekonomik çevrelerde yaşayan, gönüllü 266 çocuk ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. Çocukların 138'i kız, 128'i erkek olup yaş ortalamaları 10.74'dür. Söz konusu örneklem çeşitli sosyoekonomik çevrelerdeki ilköğretim okullarında öğrenim gören anne ve babası ile birlikte yaşayan, psikiyatrik tanı almamış öğrenciler arasından seçkisiz atanmıştır. Örneklemeye ilişkin veriler Tablo 1 ve 2'de sunulmuştur.

Tablo 1 Çocukların Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

		N	%	Yaş Ortalaması
CİNSİYET	KIZ	138	51.7	10.74
	ERKEK	128	49.3	10.73
SINIF	4.SINIF	102	38.2	9.61
	5.SINIF	111	41.7	11
	6.SINIF	53	19.8	12.04

Tablo 1 incelendiğinde örnekleme oluşturan çocukların cinsiyet dağılımının (%51,7 ve %49,3) ve cinsiyete göre yaş ortalamalarının (10,74 ve 10,73) birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Ek olarak sınıf düzeyine göre dağılımın ise 4. ve 5. sınıf düzeylerinde yoğunlaştığı (%38,2 ve %41,7), 6. Sınıf düzeyindeki çocuk oranının (%19,8) diğer sınıf düzeylerindeki çocuk oranının hemen hemen yarısı kadar olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin büyük bir kısmının (%73,4) araştırma verilerinin toplandığı sırada çalışmadığı görülmektedir. Ek olarak söz konusu annelerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ilkokul mezunu olma oranı (%36,1) dağılımın en yüksek oranını oluştururken,

Tablo 2 Annelerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

		N	%
ÇALIŞMA DURUMU	ÇALIŞIYOR	66	24.7
	ÇALIŞMIYOR	196	73.4
	BOŞ VERİ	4	1.9
EĞİTİM DURUMU	SADECE OKURYAZAR	2	0.8
	İLKOKUL MEZUNU	96	36.1
	ORTAOKUL MEZUNU	27	10.2
	LİSE MEZUNU	86	32.3
	LİSANS ve ÜSTÜ MEZUNU	47	17.7
	BOŞ VERİ	8	2.9

arkasından lise mezunu oranı (%32,3) gelmektedir. Sadece okuryazar anne oranı ise dağılımın sadece % 0,8'ini oluşturmaktadır.

3.2 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama amacıyla, çalışmanın amaçlarına uygun bulunan 2 ölçek ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Çocuk katılımcıların algıladığı anne-baba çatışmasını değerlendirmek için “Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği” kullanılmış ve bu ölçek çocuklara uygulanmıştır. Annelere ise; çocuklarının davranış sorunlarını derecelendirmek amacıyla “Yenilenmiş Connors Ebeveyn Derecelendirme Ölçeği-Kısa Form” uygulanmıştır.

3.2.a Kişisel Bilgi Formu

Çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu, okul dışındaki etkinlikler, TV izleme ve bilgisayar alışkanlığı gibi sosyo-demografik özellikleri kapsayan maddeler içermektedir. Anneler tarafından yanıtlanmıştır.

3.2.b Çocuğun Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği (ÇEÇAÖ)

Grych, Seid ve Fincham (1992) tarafından bilişsel-bağlamsal çerçeve hipotezi temelinde geliştirilen ölçeğin orijinal adı Children's Perception of Marital Conflict-CPIC'dir. 9-12 yaş arası çocukların anne-baba arasındaki çatışmaya ilişkin algılarını ölçmeyi

amaçlayan 35 maddeden oluşmaktadır.

“Çatışmanın özellikleri” 17 madde (Çatışmanın sıklığı, yoğunluğu, çatışmanın çözümlenmesi) , “tehdit” 9 madde (Anne-baba arasındaki çatışma sırasında çocuğun kendini çaresiz hissetmesi ve korkması) ve “kendini suçlama” 9 madde (Çocuğun anne-baba arasındaki çatışmadan dolayı kendini suçlu hissetmesi ya da çocuğun anne-baba arasındaki tartışmalarının kendisinden kaynaklandığına inanması) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır.

Her madde için “doğru”, “Bazen–biraz doğru”, “Yanlış” seçeneklerinden biri işaretlenmektedir. “Doğru” 2 puan, “Bazen-biraz doğru” 1 puan ve “Yanlış” 0 puan almaktadır. Toplam 10 madde ters puanlanmaktadır. Her bir alt ölçek puanı yükseldikçe çocuğun algıladığı çatışma da yükselmektedir.

Orijinal ölçeğin iç tutarlılık katsayıları, çatışmanın özellikleri için .83, tehdit için .76 ve kendini suçlama için ise .85 olarak belirtilmiştir (Grych, Seid ve Fincham, 1992) . Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması ve geçerlik güvenirlik çalışması Ulu ve Fışiloğlu (2004) tarafından yapılmıştır ve ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısının orijinal formla tutarlılık gösterdiği, iç tutarlılığının “Çatışma özellikleri” boyutu için .84, “Tehdit” boyutu için .78 ve “Kendini suçlama” için .77 olduğu görülmüştür. İki haftalık test tekrar test güvenirliği alt ölçekler için .88, .77 ve .77 olarak bulunmuştur.

3.2.c Connors Ebeveyn Derecelendirme Ölçeği Kısa Form (CEDÖ- 27)

Connors (1969, 1973) ve Connors, Sitarenios, Parker ve Epstein (1998) tarafından geliştirilen ve çocuklarda görülen sorunlu davranışları saptamak amacıyla kullanılan “Connors Ebeveyn Derecelendirme Ölçeği-Kısa Formu (CEDÖ-27)”nun Türkiye uyarlaması Kaner, Büyüköztürk ve İşeri (2011) tarafından yapılmış olup, karşı gelme (huzuzlanma, büyüklerle tartışmaya girme, kuralları reddetme, başkalarını isteyerek kızdırma, kendi yaramazlıkları için başkalarını suçlama, alınganlık, kırgınlık, kinci ve intikamcılık gibi davranışlar), dikkat eksikliği (uzun süre dikkatini verememe ve odaklanma sorunları), hiperaktivite (yerinde duramama, oturmasının beklendiği sınıf gibi ortamlarda oturduğu yerden sık sık kalkma, uygun olmayan yerlerde sıklıkla koşma, tırmanma, sessiz oyunlarda zorlanma, “motor takmış gibi” hareket etme, çok konuşma gibi davranışlar) ve DEHB (Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu) olmak üzere 4 alt boyut içermektedir. Orijinal ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .73 ile .94 arasında değişirken (Connors, Sitarenios, Parker ve Epstein, 1998), uyarlama formunun alt boyutların iç tutarlılık katsayıları .73 ile .86 arasında, iki yarı güvenirlik katsayıları ise .72 ile .85 arasında değişmektedir.

Ölçek, 4’lü likert tipi 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe belirtilerin şiddetinin arttığı görülmektedir.

3.3 İşlem

Uygulama öncesinde okul idaresinden, sınıf öğretmenlerinden ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan çocukların ailelerinden onay alınmıştır. Gönüllü olduğunu bildiren katılımcılara ölçekler araştırmacı tarafından uygulanmış ve öncesinde bilgilendirme yapılmıştır. Ölçek uygulamaları 20-30 dakika sürmüştür ve bitiminde çocuklara dağıtılan ölçekler geri toplanmıştır. Annelere uygulanan veri toplama araçları, kapalı zarflar ile çocuklara teslim edilmiş ve çocuklar tarafından annelere ulaştırılmıştır. 10 gün içinde öğretmenler tarafından geri toplanmıştır. Anne ya da çocuklar tarafından eksik ya da hatalı bir biçimde doldurulan ölçekler araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırma verilerinin analizinde; çocukların evlilik çatışması algıları ve davranış sorunları şiddetinin cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla “Bağımsız Örneklem t Testi” uygulanmıştır. Çocukların değişen evlilik çatışması algıları (sıklık ve yoğunluk, tehdit, kendini suçlama) ile ölçüm alınan davranış sorunları arasındaki ilişkiler ise “Pearson Korelasyon Analizi” ile test edilmiştir. Son olarak korelasyon analizi sonuçlarına göre ilişkili olduğu belirlenen değişkenler arasındaki yordama ilişkisinin (çocuğun evlilik çatışması algısının davranış sorunları varyansına yaptığı katkı) belirlenmesi amacıyla regresyon analizi uygulanmıştır.

4. BULGULAR

Bulgular ve tartışma bölümü araştırmanın amaçları doğrultusunda 3 aşamadan oluşmaktadır. 1) Çocukların evlilik çatışmasında algıladığı sıklık ve yoğunluk, tehdit ve kendini suçlama algı düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması, 2) Çocukların karşılama, dikkat eksikliği, hiperaktivite ve ölçülen tüm davranış sorunlarının şiddetinin çocukların cinsiyetine göre karşılaştırılması, 3) Çocukların söz konusu evlilik çatışması algıları ve davranış sorunlarının arasındaki ilişkiler

1) Çocukların algıladığı evlilik çatışmasının cinsiyete göre karşılaştırılması

Analiz sonuçları evlilik çatışması algısı ölçümlerinden alınan puanların çocuğun cinsiyetine göre değişmediği, kız ve erkek çocukları arasında benzerlik gösterdiğine işaret etmektedir (Tablo 3).

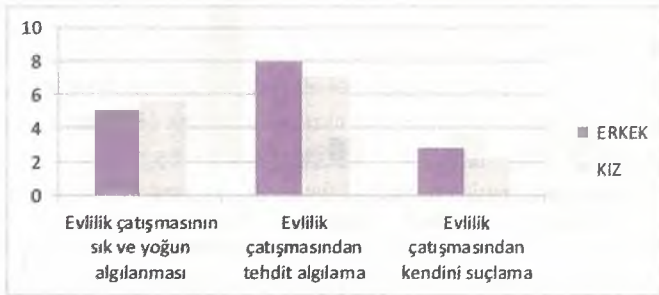
Tablo 3 Cinsiyet Değişkenin ÇEÇAÖ Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin t- testi Değerleri

ÇEÇAÖ	KIZ ÇOCUKLARI			ERKEK ÇOCUKLARI		
	X	Ss	X	Ss	Sd	T
Çatışma Özellikleri*	5.63	5.89	5.12	5.41	265	.73
Tehdit	7.07	5.27	7.98	4.76	265	1.48
Kendini Suçlama	2.21	2.83	5.12	3.81	265	1.53

*Söz konusu fark istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Grafik 1 de görüldüğü gibi kız çocukları evlilik çatışmasını erkek çocuklarına göre küçük bir farkla daha sık ve yoğun algılamakta, erkek çocukları ise evlilik çatışmasını bir tehdit olarak algılama ve kendini çatışmalardan sorumlu tutma konusunda kız çocuklarına göre daha yüksek puanlar almıştır. Ancak söz konusu farklılıklar istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Başka bir deyişle araştırmaya katılan çocukların tamamı, cinsiyet farkı olmaksızın, evlilik çatışmalarına benzer düzey ve şekilde anlam yüklemektedir.

Grafik 1 Çocukların Cinsiyetine Göre Evlilik Çatışması Algısı Ölçümlerinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

2) Çocukların davranış sorunları şiddetinin cinsiyete göre karşılaştırılması

Grafik 2 ve Tablo 4'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan kız ve erkek çocukları dikkat eksikliği ve hiperaktivite ve genel sorunlar ölçümlerinden alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmıştır. Başka bir deyişle hiperaktivite, dikkat eksikliği ve genel davranış sorunları araştırmaya katılan erkek çocuklarında kız çocuklarına göre daha fazla gözlenmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan erkek çocuklarının karşı gelme puanları ile kız çocuklarının karşı gelme puanları arasında küçük

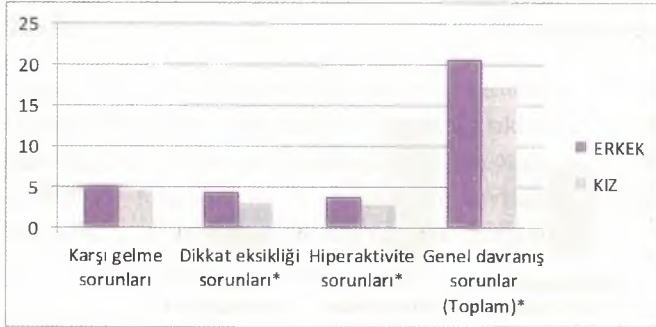
bir fark görülmekle birlikte bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir. İlgili ortalama standart sapma ve t değerleri Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4 Cinsiyet Değişkeninin CEDÖ- 27 Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin t- testi Değerleri

CEDÖ- 27	KIZ ÇOCUKLARI		ERKEK ÇOCUKLARI			
	X	Ss	X	Ss	Sd	T
Karşı Gelme	4. 40	3. 22	5.09	3. 89	265	1. 58
Dikkat Eksikliği	3. 05	3. 32	4. 33	4. 08	265	2. 82**
Hiperaktivite	2. 74	2. 90	3. 79	4. 73	265	2. 20*
DEHB	8. 47	6. 20	9. 67	7. 06	265	1. 48
Genel sorunlar (Toplam Puan)	17. 24	12. 28	20. 91	15. 24	265	1. 85*

*.05 düzeyinde anlamlıdır. ** .01 düzeyinde anlamlıdır.

Grafik 2 Çocukların Cinsiyetine Göre Davranış Sorunları Ölçümlerinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

*Söz konusu fark istatistiksel açıdan anlamlıdır.

3) Çocukların algıladığı evlilik çatışması ve davranış sorunları arasındaki ilişkiler

İlgili ilişkiler ve bu ilişkilere dair korelasyon katsayıları Tablo 1’de sunulmuştur. Korelasyon analizi sonuçlarına göre çocukların karşı gelme sorunları ile evlilik çatışmasını sık ve yoğun algılaması ($r=.15, p<.05$), bu çatışmaları tehdit olarak yorumlaması ($r=.11, p<.05$), ve kendini suçlama ($r=.25, p<.05$), arasında pozitif yönde ilişki saptanmıştır. Başka bir deyişle araştırmaya katılan çocukların anne ve babalarının kendi aralarındaki çatışmalarına dair algısında sıklık ve yoğunluk arttıkça, ailenin bütünlüğüne ilişkin korkuları (tehdit) ve kendini sorumlu tutma algıları şiddetlendikçe, karşı gelme sorunları geliştirme riskleri de artmaktadır.

Tablo 5 Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	
DAVRANIŞ SORUNLARI (ANNE BİLDİRİMLERİ)	(1) Karşı Gelme (CEDÖ- 27)	1							
	(2) Dikkat Eksikliği (CEDÖ- 27)	.59**	1						
	(3) Hiperaktivite (CEDÖ- 27)	.59**	.56**	1					
	(4) DEHB (CEDÖ- 27)	.67**	.84**	.63**	1				
	(5) Toplam 1 (CEDÖ- 27)	.82**	.86**	.76**	.95**	1			
ÇOCUĞUN ALGILADIĞI ANNE- BABA ÇATIŞMASI	(6) Çatışma Özellikleri (ÇAEÇÖ)	.15**	.09	.11	.14*	.13*	1		
	(7) Tehdit (ÇAEÇÖ)	.11*	.07	.09	.10	.11	.41**	1	
	(8) Kendini Suçlama (ÇAEÇÖ)	.25**	.11	.14*	.12*	.17**	.18**	.16**	1

*.05 düzeyinde anlamlıdır. ** .01 düzeyinde anlamlıdır.

Benzer şekilde hiperaktivite sorunları ile çocuğun evlilik çatışmasında kendini suçlama algısı ($r=.14$, $p<.05$), DEHB sorunları ile kendini suçlama ($r=.14$, $p<.05$) ve yoğun çatışma algısı ($r=.12$, $p<.05$) arasında da anlamlı ve pozitif yönlü ilişki saptanmıştır. Son olarak çocuğun toplam (genel) davranış sorunları ile kendini suçlama ($r=.17$, $p<.05$), sıklık ve yoğunluk algısı arasında da pozitif yönlü bir ilişki görülmüştür ($r=.13$, $p<.05$).

Analiz sonuçları özetle anne babaların evlilik ilişkilerinde yaşadıkları çatışmaların çocuklar için ne anlama geldiği, söz konusu çatışmaları nasıl algıladıklarının davranış sorunları geliştirme riskleri açısından büyük önem taşıdığına dikkat çekmektedir. Çocukların söz konusu çatışmaları çok sık ve yoğun algılaması, ailenin bütünlüğüne ilişkin tehdit olarak yorumlaması ve bu çatışmalardan kendini sorumlu tutmasının özellikle karşı gelme sorunlarına bir artış olarak yansıdığı söylenebilir. Ayrıca, çocukların bu çatışmalar ile ilgili olarak kendilerini suçlama algısı arttıkça, davranış sorunları yelpazesi de genişlemektedir.

4) Çocukların algıladığı evlilik çatışmasının davranış sorunları varyansına yaptığı katkı

Çocuğun algıladığı evlilik çatışması bileşenlerinin (çatışma özellikleri, tehdit ve kendini suçlama algısı) çocuğun davranış sorunları varyansına yaptığı katkının anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla "Hiyerarşik Regresyon Analizi" uygulanmıştır. Uygulanan hiyerarşik regresyon analizinde çocuğun davranış sorunları (CEDÖ-27 toplam puan) değişkeni yordanan değişken; çocuğun cinsiyeti değişkeni kontrol amacıyla ilk adımda, çocuğun algıladığı evlilik çatışması bileşenleri (ÇEÇAÖ alt ölçek puanları) ikinci adımda olmak üzere yordayıcı değişkenler olarak ele alınmıştır. Bu sayede ilk adımda analize alınan cinsiyet değişkeninin etkisi kontrol edilmiştir. Analiz sonuçlarına ilişkin değerler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6 Çocukların algıladığı evlilik çatışmasının davranış sorunları varyansına yaptığı katkıya ilişkin regresyon değerleri

Yordanan: Çocuğun Davranış Sorunları (CEDÖ-27)								
Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	R2	B	Standart Hata	Beta	T	F değişim
1	Çocuğun Cinsiyeti	.13	.02	3.44	1.63	.13	2.11*	4.43*
2	Çatışma özellikleri			.22	.16	.09	1.40	
3	Tehdit	.23	.05	.10	.18	.04	.54	3.46*
4	Kendini Suçlama			.55	.25	.14	2.21*	

*.05 düzeyinde anlamlıdır. ** .01 düzeyinde anlamlıdır.

Analiz sonuçları analize ilk adımda kontrol amacıyla girilen çocuğun cinsiyeti değişkeninin çocuğun davranış sorunları varyansına yaptığı toplam katkının pozitif yönlü ve anlamlı olduğuna işaret etmektedir ($B=-.13$, $t= 1.63$, $p<.05$). Çocuğun cinsiyetinin, davranış sorunları puanlarındaki toplam varyansın %2'sini açıkladığı görülmektedir ($F(1-265)=4.43$, $p<.05$). İkinci adımda analize girilen çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama algısı değişkenlerinin çocuğun davranış sorunları puanlarında açıklanan varyansı %2'den %5'e yükselttiği gözlenmektedir. Başka bir deyişle çocuğun cinsiyetinin etkisi kontrol edildiğinde çocuğun algıladığı evlilik çatışması bileşenlerinin, davranış sorunları varyansının %3'ünü açıkladığı söylenebilir ($F(4-262)=3.46$, $p<.05$). Söz konusu toplam katkının anlamlı ve pozitif yönlü olduğu görülmektedir ancak çocuğun çatışmayı sık ve yoğun algılaması ve tehdit algısının davranış sorunları varyansına yaptığı bağımsız katkıların anlamlı olmadığı ($B=-.09$, $t=1.40$ ve $B=-.04$, $t=.54$, $p<.05$) saptanırken, kendini suçlama algısının davranış sorunları varyansına yaptığı bağımsız katkının anlamlı ve pozitif yönlü olduğu görülmektedir ($B=-.14$, $t= 2.21$, $p<.05$).

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı çocuğun algıladığı evlilik çatışmasının, çocuklarda davranış sorunları gelişimine katkısının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak çocukların evlilik çatışmasına ilişkin algılarının cinsiyete göre değişip değişmediği incelenmiştir. Analiz sonuçları çocukların evlilik çatışmasını benzer şekil ve düzeyde algıladıklarına işaret etmektedir ancak halk arasında yaygın kanı kız çocuklarının evlilik çatışmasından erkeklere göre daha fazla etkilendiği yönündedir. Bilimsel araştırmalar ise çocukların evlilik çatışmasını yorumlama biçiminin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı ancak kız ve erkek çocuklarının bu süreçten farklı biçimlerde etkilendiğini belirtmektedir. Başka bir deyişle çocukların tamamının, cinsiyet farkı olmaksızın, anne babaları arasında yaşanan evlilik çatışmalarını benzer yoğunlukta algıladığı, benzer tehdit algıları geliştirdiği ve benzer düzeyde kendilerini sorumlu tuttukları ancak farklı biçimlerde başa çıkmaya çalıştıkları ve farklı biçimlerde dışa vurdukları söylenebilir. Mesela evlilik çatışmasına maruz kalan kız çocukları kaygı ve depresyon gibi içsel sorunları erkeklere göre anlamlı olarak daha yoğun yaşarken (Davies ve Lindsay, 2004), fazla anne baba çatışmasına maruz kalan erkek çocukları, daha fazla saldırganlık göstermekte ve öfke yönetiminde zorluk yaşamaktadır (Kinsfogel ve Grych, 2004). İlgili diğer araştırmalar da erkek çocuklarının davranış sorunlarının kız çocuklarınınkine göre daha şiddetli olduğuna ve davranış sorunlarının erkek çocuklarındaki yaygınlığına işaret etmektedir (Abalı ve ark., 2010; Ak, 2004; Büyükaşık Çolak, 2010; Doğan ve ark., 2008; Ercan, 2008; Öztürk ve Uluşahin, 2008; Savi, 2008; Şimşek, 2010). Bu bağlam da göz önünde bulundurularak bu çalışmada ikinci olarak çocuğun davranış sorunlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları sözü edilen ilgili araştırmalar ile tutarlı bir şekilde hiperaktivite, dikkat eksikliği ve genel davranış sorunlarının erkek çocuklarında kız çocuklarına göre daha fazla gözlemlendiğine işaret etmektedir.

Cinsiyete ilişkin karşılaştırmaların akabinde incelenen çocuğun algıladığı evlilik çatışması ile davranış sorunları arasındaki ilişkilerin, çocuğun tehdit algısı dışında anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ek olarak çocuğun algıladığı evlilik çatışması bileşenlerinin davranış sorunları varyansına yaptığı toplam katkının anlamlı olduğu, başka bir deyişle söz konusu bileşenlerin çocuklarda gelişen davranış sorunlarını yordadığı görülmüştür. İlgili diğer araştırmalar da benzer sonuçlara işaret etmektedir ve evlilik çatışmalarının sık ve fazla yaşandığı ailelerde çocukların uyum ve davranış sorunları gösterme riskinin arttığı belirtilmektedir (Davies ve Lindsay, 2004; Grych ve Finchman, 1990; Koss ve ark., 2011; McCoy, Davies ve Cummings, 2009; Oh, Lee ve Park, 2011; Peksaygılı, 2005; Sakız, 2011; Shelton ve Harold, 2007). Dokur'a (2003) göre çocukların evlilik çatışmasını yüksek düzeyde algılaması, davranış problemlerine sahip olma olasılıklarını arttırmaktadır. Grych ve Finchman'a (1990) göre sık ama düşük şiddetteki evlilik çatışmaları çocuğun davranış ve uyum sorunları ile bağlantılı değildir. Yani evlilik çatışmaları düşmanlık ve fiziksel saldırganlık içerdiği zaman (şiddet artınca) ço-

cukları etkilemektedir. Anne babaların çatışmaları ve çatışma esnasında dışa vurduğu olumsuz duygular çocuklarda düşük özsaygı, kaygı-depresyon ve saldırganlıkla ilişkili görülmektedir (Shelton ve Harold, 2007). Benzer şekilde Clark ve Phares (2004) anne baba çatışmasında olumsuz duygu ve özellikle öfke ifadeleri arttıkça çocuklarda olumsuz duygu ifadesi ve öfke arttığına dikkat çekmektedir. Öte yandan Peksaygılı'nın (2005) çalışmasına göre evlilik çatışması algısında kendini suçlama ile öfke, saldırganlık, hiperaktivite gibi davranış sorunları arasında pozitif yönlü ilişki söz konusudur. Koss ve arkadaşlarının (2011) yaptığı bir çalışma ise özellikle çocuk yetiştirme konusunda hararetilik evlilik çatışmalarının çocuklarda öfke ve üzüntü ile bağlantılı olduğuna dikkat çekmektedir. Bu bulgu çocuk yetiştirme konulu tartışmaların çocuğun kendini suçlama eğilimini arttırdığı ve bununla bağlantılı olarak öfkeli ve saldırgan davranışlarında da artış gözlenebileceğini düşündürmektedir. Daha önce de sözü edildiği üzere bu çalışmada çocuğun evlilik çatışmasında tehdit algısı ile genel davranış sorunları arasında ilişki olmadığı görülmüştür. İlgili yazının aksi gibi görünen bu bulgu davranış sorunlarını ölçmek amacıyla kullanılan CEDÖ-27'nin genel olarak dışsal sorunları (dikkat eksikliği, hiperaktivite, karşı gelme ve DEHB gibi) ölçmesi ile açıklanabilir. Araştırmalar çocukların özellikle tehdit algısının daha çok kaygı depresyon gibi içsel sorunlarla ilişkili olduğundan söz etmektedir (Davies ve Lindsay, 2004; Grych ve ark.,2000). Bu çalışmada ölçülen davranış sorunlarının daha çok dışsal sorunları temsil ediyor olması göz önünde bulundurulduğunda tehdit algısı ile çocuğun ölçülen davranış sorunları arasında ilişki olmaması beklenebilir. Söz konusu ölçüm bu araştırmanın sınırlılıklarından biri olarak ele alınabilir.

Sonuçlar çocukların davranış sorunları ile evlilik çatışması arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Özellikle evlilik çatışmalarında çocuğun kendini suçlama algısı arttıkça çocukta gelişen davranış sorunlarının da arttığına vurgu yapılabilir. Bu bağlamda anne babaların evlilik ilişkilerinde yaşadıkları çatışmaların, çocuğun duygusal ve davranışsal sorunlarına olası etkilerinin açıklandığı anne baba eğitim programları düzenlenebilir. Söz konusu eğitim programları bilinçli anne babalığın yaygınlaşmasına katkıda bulunarak çocuğun davranış sorunlarını önleme ve müdahalede destekleyici ve koruyucu işlev taşıyacaktır. Sözü edilen aile eğitim programları uluslararası alanda birçok örneği bulunan aile eğitim programlarından (Incredible Years, Positive Parenting Programme-Triple P, Parent Effectiveness Training-ET, Cognitive Parenting Training-CPT, Systematic Training for Effective Parenting- STEP, Communication Method-COMET, Child-Directed Interaction-CDI, Parenting Adolescents Wisely-PAW, The Strengthening Families Program, Active Parenting, Mellow Parenting vb.) uygun olanın kültüre uyarlama çalışmaları yapılarak ya da kültüre uygun özgün bir aile eğitim modeli önerilerek oluşturulabilir. Oluşturulan programların evlilik çatışması ile ilgili bölümü 2 aşamadan oluşmalıdır. İlk aşama anne babaların çatışma biçimlerini, stratejilerini ve başa çıkma yollarına dair farkındalık kazandırma, işlevsel olmayan örüntülerin kırılmasına dair

alıştırma ve örneklerini içermelidir. İkinci aşamada ise farkındalık kazandırılan çatışma yaşantı ve stratejilerinin çocuğun bugününü ve geleceğini nasıl etkilediğine dair mekanizmalar anlatılmalı ve işlevsel olmayan, çocuğa zarar veren örüntüler ailesel bağlamda ele alınmalıdır.

Bu araştırmanın davranış sorunlarının sınırlı bir kısmını ölçtüğü göz önünde bulundurulduğunda, davranış sorunları yelpazesinin genişletilerek söz konusu ilişkilerin incelenmesi daha kapsamlı bilgi sağlayacaktır. Öte yandan ölçülen davranış sorunlarını yordadığı düşünülen değişkenler olarak ele alınan çocuğun algıladığı evlilik çatışmasının, davranış sorunları varyansının sadece %5'ini açıklayabildiği görülmektedir. Bu bağlamda evlilik çatışmasına ek olarak, ilgili yazının davranış sorunlarına katkısına işaret eden anne baba tutumları, başa çıkma becerileri, anne baba eğitim düzeyi, aile işlevleri gibi psikososyal değişkenlerin birlikte ele alındığı modellerin önerilmesi ve sınanması, bağımlı değişkende açıklanan varyansı arttırabileceği gibi değerli klinik ipuçları da sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Abalı, O., Onur, M., Gürkan, K., Çelik, Ö. ve Tüzün, ÜD. (2006), "İlköğretim Çağı Çocuklarındaki Davranım Bozukluğu Semptomlarının Sosyodemografik Verilere Göre Değerlendirilmesi", **Düşünen Adam Dergisi** 19 (1) : 14-19.
- Ablow, J. C., Measelle, J. R., Cowan, P. A., ve Cowan, C. P. (2009), "Linking marital conflict and children's adjustment: The role of young children's perceptions", **Journal of Family Psychology**, 23(4), 485.
- Ak, A. (2004), 6- 14 Yaşındaki Çocuklarda Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2000) **DSM- IV- TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı** (Gözden geçirilmiş 2. bsk). (E.Köroğlu çev.). Ankara: Hekimler Birliği Yayınlar.
- Apple, M. L., Davies, P. T. ve Cummings, E. M. (2008) "Impact of Hostility and Withdrawal in Interparental Conflict on Parental Emotional Unavailability and Children's Adjustment Difficulties", **Child Development**, 77(6) 1623-1641.
- Büyükaşık Çolak, C. (2010), Associations of Psychological Problems with Parental Acceptance- Rejection, Social Support and Locus of Control: A Study Conducted with Adolescents, Yüksek Lisans Tezi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Clark, T. R. ve Phares, V. (2004) "Feelings in the Family: Interparental Conflict, Anger, and Expressiveness in Families with Older Adolescents", **The Family Journal: Counselling and Therapy for Couples and Families**, 12(2): 129- 138.
- Conners, C. K. (1969), "A teacher rating scale for use in drug studies with children", **American Journal of Psychiatry**, 126:884-888.
- Conners, C. K. (1973), "Rating scales for use in drug studies for children". **Psychopharmacology Bulletin**, Özel Sayı: 24-28.
- Conners C.K., Sitarenios G., Parker J.D, Epstein J.N.(1998), "The Revised Conners' Parent Rating Scale (CPRS-R): Factor structure, reliability, and criterion validity", **Journal of Abnormal Child Psychology**, 26:257-268.

- Davies, P. T. ve Cummings, E. M. (1994), "Marital Conflict and Child Adjustment: An Emotional Security Hypothesis", **Psychological Bulletin**, 116(3): 387- 411.
- Davies, P. T. ve Lindsay, L. L. (2004), "Interparental Conflict and Adolescent Adjustment: Why Does Gender Moderate Early Adolescent Vulnerability?" **Journal of Family Psychology**, 18(1): 160- 170.
- Doğan, S., Kelleci, M., Sabancıoğulları, S., ve Aydın, D. (2008), "Bir İlköğretim Okulunda Öğrenim Gören Çocuklarda Ruhsal Uyum Sorunları", **TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni**, 7(1): 47- 52.
- Dokur, M (2003), **Çocuğun Davranış Problemleri ile Ebeveyn Çatışması Algılayışı Arasındaki İlişki**, Uzm. Psk. Dan. Yael PROFETA II. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi.
- Ercan, E. S. (2008), "Davranım Bozukluğu", **Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı**, (Editörler: Çuhadaroğlu F. , Coşkun A. , İşeri, E. , Miral, S. , Motavalli, N. , Pehlivan Türk, B. , Türkbay, T. , Uslu, R. ve Ünal F.) Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları:3. Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Feldman, R., Masalha, S., ve Derdikman-Eiron, R. (2010), "Conflict resolution in the parent-child, marital, and peer contexts and children's aggression in the peer group: A process-oriented cultural perspective", **Developmental Psychology**, 46(2), 310.
- Grych, J. H. , ve Fincham, F. D. (1990), "Marital Conflict and Children's Adjustment: A Cognitive- Contextual Framework", **Psychological Bulletin**, 108, 267-290.
- Grych, J. H. ve Fincham, F. D. (1993), "Children's Appraisals of Marital Conflict: Initial Investigations of the Cognitive-Contextual Framework", **Child Development** 64: 215- 230.
- Grych, J. H. (1998) "Children's Appraisals of Interparental Conflict: Situational and Contextual Influences", **Journal of Family Psychology** 12: 1- 17.
- Grych, J. H. , Fincham, F. D. , Jouriles, E. N. ve McDonald, R. (2000), "Interparental Conflict and Child Adjustment: Testing the Mediational Role of Appraisals in the Cognitive-Contextual Framework", **Child Development**, 71(6): 1648-1661.
- Grych, J.H., Seid, ve Fincam, F. D. (1992), "Assessing Marital Conflict from The Child Perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale", **Child Development** 63: 558-572.

- Kaner, S., Büyüköztürk, Ş., İşeri, E. (2011), "Conners Anababa Dereceleme Ölçeği Yenilenmiş Kısa: Türkiye Uyarlama Çalışması", **Nöro-Psikiyatri Arşivi Dergisi**, 50:100-109.
- Kılıç, B. ve Şener, Ş. (2005), "Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklarda Karşıt Olma- Karşı Gelme Bozukluğu/Davranış Bozukluğu Eş Hastalanımında Aile İşlevleri ve Psikososyal Değişkenlerin Karşılaştırılması", **Türk Psikiyatri Dergisi**, 16(1): 21–28.
- Kinsfogel, K. M. ve Grych, J. H. (2004), "Interparental Conflict and Adolescent Dating Relationships: Integrating Cognitive, Emotional, and Peer Influences", **Journal of Family Psychology** 18 (3): 505- 515.
- Koss, K. J. , George, M. R. , Bergman, K. N., Cummings, E. M. , Davies, P. T. ve Cicchetti, D. (2011), "Understanding Children's Emotional Process and Behavioral Strategies In the Context of Marital Conflict", **Journal of Experimental Child Psychology** 109: 336-352.
- Larossa, S.L., Escudero, V. ve Cummings, E.M. (2009), "Preschool Children and Marital Conflict: A constructive view", **European Journal of Developmental Psychology**, 6(2): 170-189.
- Lindahl, K. M., ve Malik, N. M. (2011), "Marital conflict typology and children's appraisals: the moderating role of family cohesion", **Journal of Family Psychology**, 25(2), 194.
- McCoy, K., Davies, R. T. ve Cummings, E. M. (2009), "Constructive and Destructive Marital Conflict, Emotional Security and Children's Prosocial Behavior", **The Journal of Child Physiology and Psychiatry** 50(3): 270-279.
- Nikolas, M., Klump, K. L., ve Burt, S. A. (2013), "Etiological Contributions to the Covariation Between Children's Perceptions of Inter-Parental Conflict and Child Behavioral Problems", **Journal of Abnormal Child Psychology**, 41(2), 239-251.
- Oh, K. J. , Lee, S ve Park, S. H. (2011), "The Effects of Marital Conflict on Korean Children's Appraisal of Conflict and Psychological Adjustment", **Journal of Child-Family Study** 20: 444–451.
- Özbaran, B. ve Aydın, C. (2007), "Davranım Bozukluğu" **Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları** (Yayın yönetmenleri: Aysev, A ve Taner, Y. I) sf. 433-440 İstanbul.

- Özbey, S. (2010), “Okul Öncesi Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkma Ailenin Rolü”, **Aile ve Toplum Dergisi** 6(21): 9-18.
- Öztürk, O ve Uluşahin, A (2008), **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları-II** (11.bsk) Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Peksaygılı, M. (2005), Annelerin ve Çocukların Eşler Arasındaki Çatışmayı Algılamaları ile Çocukların Uyum Davranışları Arasındaki İlişkiler, Yüksek Lisans Tezi: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pendry, P., Carr, A.M., Papp, L.M. ve Antles, J. (2013), “Child Presence during Psychologically Aggressive Interparental Conflict: Implications for Internalizing and Externalizing Behavior”, **Family Relations**, 62:755-767.
- Sakız, E. (2011), Evlilik Çatışması ve Çocuk Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Duygusal Güvenliğin ve Anne Kabul-Red Algısının Aracı Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarıtaş, M. (2006), İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Gözlenen Zorba Davranışların Aile Sorunlarına Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Savi, F. (2008), 12-15 Yaş Arası İlköğretim Öğrencilerinin Davranış Sorunları İle Aile İşlevleri ve Ana Baba Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Shabat, J., Lyons, J. ve Martinovich, Z. (2008), “Exploring the Relationship Between Conduct Disorder and Residential Treatment Outcomes”, **Child and Family Studies**, 17: 353–371.
- Shelton, K. H. ve Harold, G. T. (2007), “Marital Conflict and Children’s Adjustment: The Mediating and Moderating Role of Children’s Coping Strategies”, **Social Development**, 16(3): 497-512.
- Şimşek, S. (2010), Ergenlerde Davranış Problemlerinin Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tabak, N. (2007), İlköğretim Birinci Kademedeki Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne-Baba Tutumları. Yüksek Lisans Tezi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tahiroğlu, A.Y., Bahalı, K., Avcı, A. , Seydaoğlu, G. ve Uzel, M. (2009), "Ailedeki Disiplin Yöntemleri, Demografik Özellikler ve Çocuklardaki Davranış Sorunları Arasındaki İlişki", **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi** 16(2): 67- 82.
- Ulu, P. İ. ve Fışıoğlu, H. (2004), "Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", **Türk Psikoloji Yazıları** 14(7): 61-75.
- Visser, M., Singer, E. , Van Geert, P. L. C. ve Kunnen, E. S. (2009), "What makes children behave aggressively? The inner logic of Dutch children in special education", **European Journal of Special Needs Education** 1(24): 1– 20.
- Yalom, I. (2008), **Ergen Terapisi** (1.bsk) (Y.Ö.Şallı, çev) İstanbul: Prestij yayınları.
- Yılmaz, G. (2009), Cinsel İstismara Uğramış ve Uğramamış 6-12 Yaş Grubundaki Çocukların Aile Resmi Çizimleri, Davranış Sorunları ve Ailelerin İşlevsel Özelliklerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.